

УДК 316.42.752

DOI <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2025.1.16>**Янушевич Ірина Анатоліївна**

кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії, історії та політології
Національного університету «Одеська політехніка»
проспект Шевченко, 1, Одеса, 65044, Україна
orcid.org/0000-0002-1753-5111

БАЗОВІ ПРИНЦИПИ ЛІБЕРАЛІЗМУ ТА ЇХ ТРАНСФОРМАЦІЯ В СУЧАСНІЙ ПОЛІТИЦІ

Актуальність проблеми. З розпадом Радянського союзу Захід отримав перемогу в «холодній війні». Саме тоді виникло враження, що Західна, неоліберальна модель світу універсальна та безальтернативна. Вся світова історія стала розумітися як поширення цієї моделі у всіх частинах світу. Сама західна модель світу базована на деяких філософських підставах, що формувалися протягом тисячоліть виникнення західних цивілізацій і відносяться ще до давньогрецьких та давньоримських постулатів античної філософії. Зрештою саме ці підстави сформували саме «західне світобачення». Отже, в статті була поставлена **мета** – проаналізувати як змінюються сучасні погляди на згадані принципи західної моделі світоустрою, і відповідно, спрогнозувати, куди рухається стріла історії людства, які перспективи відкриваються перед нами у найближчому майбутньому. Системний аналіз основних підстав ліберального світобачення дозволив зробити деякі висновки і, відповідно до цих висновків, отримати наступні **результати**: людство живе в переломний період розвитку історії, і епохальність сьогоденного історичного періоду саме полягає в тому, що відбувається трансформація головних ідей та постулатів, на яких трималася «дисциплінарна Європа», що стала прообразом справедливого та благополучного суспільства. Нині ідея свободи, ідея природних прав людини перебувають у кризі. Влада ж капіталу є абсолютною, базовою та основною в сучасному світі, вона нічим не обмежена, і людина від неї нічим не захищена у неоліберальній моделі.

Методи дослідження. Відповідно до поставленої мети дослідження та розв'язуваних завдань, в роботі використано методи опису, аналізу, пошуку подібності та ілюстрації аналізованих понять з подальшим узагальненням, висуванням гіпотез та подальшим їх обґрунтуванням. На заключному етапі дослідження для аналізу трансформації основних принципів та понять неоліберальної моделі світоустрою, використано системний підхід – у тому варіанті, який передбачає параметрична загальна теорія систем.

Ключові слова: лібералізм, неолібералізм, західна модель світоустрою, деколонізація, національна ідентичність, справедливість, демократія.

Вступ. Нам довелося жити в часи кінця п'ятисотрічного етапу історії, коли Європа стала рушійною силою прогресу, порядку та процвітання у світі. Час підбивати підсумки та проводити аналіз причин такої різкої трансформації західних цінностей, які по суті призвели до зміни геополітики в Європі. Але не в сенсі Шпенглеровського песимістичного прогнозу про те, що Європу найближчим часом очікує занепад і загибель на тлі радості молодих цивілізацій та чужоземних завойовників. А в розумінні того, щоб правильно оцінювати поточну політичну ситуацію, неупереджено інтерпретувати історичні факти, об'єктивно пояснювати, в якому напрямку взагалі рухається людство.

Для цього потрібно враховувати, що, західна модель світу базована на деяких філософських підставах, що формувалися протягом тисячоліть виникнення західних цивілізацій. Відмітимо, що приналежність до Заходу визначається не географією, а спільністю цінностей та політичних інститутів, що сформували саме «західне світобачення». І одна з головних підстав західної моделі світу – це так зване поняття «*veritas*» – істина, або «алетейя» (грецька) [1]. Тому що одне з основних джерел заходу – це грецька філософія. А головна ідея грецької філософії – ідея самопізнання («Пізнай самого себе»). На цьому положенні Платон вибудовує філософію

як доказове знання. Ця ідея потребує від людей не просто що-небудь стверджувати, а відповідати на питання «Чому ти так стверджуєш?», «На якій підставі ти виносиш це судження?». З цього випливало, що вся соціальна сфера життя має бути побудована так, щоб людина, виносячи будь-які соціально значущі рішення, спиралася на «логос», «розум», прагнула до істини та об'єктивного знання.

Однак ще з 60-х років попереднього сторіччя, ідея *релятивізму*, що з'явилася в Франції та розповсюдилася по всьому західному світу, опинилася у прямому антагонізмі з ідеєю «істини», як її розуміли класики грецької філософії. Якщо «істина» відносна і прагнення до об'єктивного розуміння світу пов'язано з «диктатом розуму» і «претензією на владу», як це стверджував, наприклад, Мішель Фуко [2]. Якщо розглядати істину як практичну освіту, що виникає, розвивається і змінюється всередині різного роду технік або технологій, пов'язаних як з відносинами для людей, так і з «конструюванням себе», то на такий основі західний еталон істини може існувати? Це може бути вже щось інше в межах західної системи, в межах Сполучених штатів, але це вже не «європейські цінності» в класичному розумінні цього слова.

Наприклад, можна простежити, як під впливом релятивістських ідей змінювалось значення одного з найважливіших понять західної філософії та соціології – ідея національної ідентичності. Розмірковуючи над сценаріями майбутнього розвитку світу, західна філософія звертається до цієї категорії як до базового поняття, що відображає певні культурно зумовлені уявлення людини про світ. Дані спостереження доводять, що значущою рисою сучасної культури є формування поряд з її традиційними західними поняттями про культурну та національну ідентичність, також її нового образу.

Мета статті – проаналізувати як змінюються сучасні погляди на згадані принципи західної моделі світоустрою, і відповідно, спрогнозувати, куди рухається стріла історії людства, які перспективи відкриваються перед нами у найближчому майбутньому.

Методи дослідження. Відповідно до поставленої мети дослідження та розв'язуваних завдань, в роботі використано методи опису, аналізу, пошуку подібності та ілюстрації аналізованих понять з подальшим узагальненням, висуванням гіпотез та подальшим їх обґрунтуванням. На заключному етапі дослідження для аналізу трансформації основних принципів та понять неоліберальної моделі світоустрою, використано системний підхід – у тому варіанті, який передбачає

Результати дослідження. В сучасній ситуації дослідження ідентичності відбувається в рамках когнітивної парадигми, яка визнає різноманітність, невизначеність і множинність підходів цієї концепції, а також різноманіття аспектів, що впливають на її формування. І тут не можливо говорити про єдність підходів. Наприклад, сучасна теорія націй виділяє дві основні сфери розуміння нації і національної ідентичності: етнічну і політичну. Примордіалісти, або, іншими словами, прихильники етнічної теорії, стверджують, що ідентичність націй формується на етнічній основі; Однак прихильники політичної теорії бачать стрижень нації не в етносі, а в політичній консолідації, що досягається шляхом інтеграції людей через високий рівень політичної активності і державного впливу на суспільство. Для представників політичної теорії поняття «нація» і «держава» тотожні.

Якщо в цьому відношенні оцінювати ідентифікаційну матрицю в Україні, то вона ґрунтується на традиції етніцизму, який використовується, на жаль, в контексті політичної доцільності, а не з врахуванням історичних реалій формування української ідентичності. В рамках досягнення національної єдності проявляється двоїстість української національної ідентичності, яка з одного боку позиціонується як європейська, але з іншого етноцентрична, містить орієнтир на національний консерватизм.

Друга основа європейської моделі світу – це «юстиція», «справедливість». Ця ідея розвивалася в грецькій філософії і досягла своєї зрілості в римському праві. Справедливість в уявленні стародавніх римлян поділялася на два поняття: справедливість як об'єктивний стан речей (лат. *aequitas*), який має бути відображений у праві, і в сфері моралі як доброчесність. А також справедливість як практичне поняття «кожному своє», послідовне застосування правил (лат.

Justitia). Класичний принцип справедливості – (лат. *suum cuique*» кожному за його заслуги)). Але на заміну цієї основи європейського поняття справедливості приходять так звані «фрагментарний інструменталізм» [3]. Це ідея про те, що право – це інструмент або знаряддя для досягнення цілей; законодавство – це найбільш адаптована форма, яку приймає право. Ця ідея включена в теорію юридичного позитивізму, що стверджує, що право це те, що визнаний авторитет встановлює як закон. Ця теорія відома як теорія права «волі» або «команди», тобто юридичний інструменталізм.

Наприклад, відомо, що ідеали демократії у внутрішній політиці та принципи Вестфальського світу у міжнародних відносинах є загальновизнаними принципами, які забезпечують справедливість в західній моделі світоустрою. Разом з тим у сучасному світі існує кілька способів розуміння Вестфальської системи що стало приводом для критики та викриття у підриві авторитету даної системи міжнародних відносин як еталону відношень між державами [4]. Справа в тому, що глобалізація призвела до послаблення ролі національного суверенітету, внаслідок дії країн, які розумілися як вираження волі народів цих країн, змінилися спільними діями тих чи інших країн, а такі дії досі не піддаються демократичному контролю. Якщо ж еталон моделі міжнародних відносин не відповідає демократичним принципам, то яким же чином можна визнавати його життєздатним та життєствердним?

Крім того, з поширенням демократичних форм правління на нові регіони світу досягнення єдиного розуміння демократії не тільки не наблизилось, а й стало ще складнішим і не до кінця визначеним. Поряд із суто нормативним, формально-інституційним підходом до характеристики того чи іншого політичного устрою, що абстрагується від сутнісних аспектів його функціонування, досить поширеним є оцінний підхід, що відкриває широкий простір для суб'єктивізму та емоцій при розмежуванні демократичних та недемократичних політичних систем.

Тобто така основна ознака західної моделі світоустрою як демократія в країнах Європи та США переживає зараз глибоку системну кризу. Численна соціальна категорія дедалі активніше підтримуючи громадські сили та рухи, які претендують на звання «реальної альтернативи» істеблішменту. Багато з цих рухів, такі, як, наприклад, як німецька «Альтернатива для Німеччини» відверто дивляться у бік Росії, сподіваючись якось поєднати традиційну демократію, завдяки якій, власне, такі партії і нарошують свій вплив, з уявними чи справжніми перевагами авторитарних режимів.

І в цілому останні роки все частіше і все голосніше б'ють на сполох, вказуючи на те, що зростання числа країн з демократичним устроєм у світі практично припинилося, тоді як кількість держав, керованих з опорою на авторитарні моделі тієї чи іншої жорсткості, навпаки, повільно, але вірно зростає. Ще чверть століття тому всі були впевнені в тому, що з розпадом Радянського Союзу, зі знищенням залізної завіси, з припиненням холодної війни, з падінням Берлінської стіни та зі зникненням більшості латиноамериканських військових диктатур, світ розвиватиметься у бік демократії і що така тенденція переможе в результаті скрізь – у Східній Європі, в Африці або в Азії.

На жаль, цей прогноз виявився неточним. Росія, зокрема, після десятиліття безладних реформ, зробила чіткий розворот у бік авторитаризму та військової експансії, більше того, в кризі опинилися навіть старі, традиційні демократії. І пов'язано це з тим, що світ взагалі зараз перебуває в стані глобальної нестійкості перед раніше небаченими проблемами, викликами та загрозами. На наших очах народжується новий світовий уклад, риси якого розглянути зараз у всіх подробицях ще неможливо. Більше того, перше, що впадає всім у вічі – це саме проблемні сторони та наслідки цього процесу в особі міграційної кризи, стрімкого зміцнення глобалізованої економіки, яка ставить під питання позиції традиційних національних держав, перерозподіл центрів тяжіння на світовій політичній арені, тероризму, кліматичних змін тощо.

Третій ідеал, у якому будується західна картина світу, – це поняття «grazia» – (лат) «благодать», «благословення», «милосердя». Це поняття об'єднувало два попередні витoki грецької та римської філософії, і давало напрямок стрілі історії до певної мети. Постулюється думка

про те, що коли людина не може домогтися «справедливості» та «істини» самотужки, на допомогу приходить «божественне милосердя». Сьогодні ж на зміну цій базовій ідеї «божественного милосердя» приходить ідея «світського гуманізму» – один із напрямів сучасної філософії гуманізму, світогляд, який проголошує людину, її право на щастя, розвиток та прояв своїх позитивних здібностей найвищою цінністю. Даний гуманістичний світогляд протиставляється релігійному, не визнає існування сил, що стоять вище за людину і природу.

Світський гуманізм може розглядатися як квазірелігія, проте в цьому випадку ніякої специфіки в порівнянні з рухами атеїстів або будь-кого з вільнодумців, він не матиме. Разом з тим, світський гуманізм поступово руйнує сам себе, оскільки все більше нагадує «тиранію сивих дітей» [5], які засуджують усі минулі цінності (завдяки яким все ще існує західний світ), негативно та неповажно судять про минуле людства. Інакше висловлюючись, зовні успадковуючи всі західні системи цінностей, насправді спростовують їх.

Світському гуманізму чужі інтереси «істини» і «справедливості», він висловлює інтереси малих груп, які правлять світом у часі, і тому заангажовані певною ідеологією. Виходить, що підточуючи власні основи, захід поступово демонструє зовсім іншу модель «цивілізованого світу», відмінну від базової. І це не просто модифікація, що відбувається з волі об'єктивних факторів розвитку історії, а модифікація на користь ідеологій світського гуманізму, що постулюються.

Разом з тим, проблем у сучасному глобальному світі не поменшало, а суперечності, що накопичуються з часом, стали ще гострішими в порівнянні з минулими епохами. З одного боку, йде процес глобалізації – світ стає єдиною родиною народів, з іншого, тенденція до релігійно-етнічної локалізації формує світові ворожі табори. У сучасному світі сильне прагнення зміцнення фундаменталістських течій, які прагнуть відродити «архаїчну релігійність».

З урахуванням історичних реалій у цьому випадку також можна говорити про уникнення класичних постулатів західної моделі цивілізації та трансформацію в щось абсолютно далеке від її ідеалів. Які наслідки такої трансформації західної моделі цивілізації? Чи означає вона той близький «Занепад Європи», про який з занепокоєнням писав О. Шпенглер? [6]. Чи можна стверджувати, що при цьому модель «закритого суспільства», яку експлікує, наприклад, Росія, може виявитися привабливішою для сучасної цивілізації?

Навряд чи. Бо Росія сама в цьому випадку стає інструментом зародження та наростаючої гегемонії моделей не західного світу. Росія поза європейською моделлю цивілізації сама програє свою особисту можливість стати могутньою цивілізацією і цивілізацією майбутнього. Перехід Росії у хибні аксіоми мислення неминує наблизити її відокремлення та ослаблення, перетворення її в автаркію. Крім того, війна з Україною, як і будь-яка війна, яка знаменує великі геополітичні зрушення у долях цивілізацій, лише прискорить цей процес відокремлення. Оскільки загалом у будь-якій війні немає переможців та переможених. Наприклад, перша світова війна принесла Росії трагічні наслідки революції та комуністичного режиму. Германія взагалі була розділена, а Франція та Британія хоча і зберегла свої колонії, але період домінування Британської імперії на морі та у міжнародних відносинах відомий як *Pax Britannica* або «Британський світ» остаточно пішов в минуле саме з початком світових воєн та переходом статусу провідної світової промислової, торгової та військової держави від Великобританії до США (*Pax Americana*) [7].

Але західна модель світу встояла завдяки тому, що Сполучені штати Америки прийняли від Британської імперії патент на світову гегемонію та всі символічні ресурси Західного світу, і таким чином відновили Західну Європу. В цей час триває остаточне розмежування сфер впливу США та СРСР, що став центром *Pax Sovietica* (з лат. – «Радянський світ»). Ці дві нові держави, що встановили біполярний світ. Роль США як домінант західного світу багато в чому пояснювалася тим, що ця країна не постраждала від руйнівних наслідків Другої світової війни і змогла легко поширити свій вплив у країнах Заходу. Багато в чому роль США після 1945 року була навіть значнішою, ніж після розпаду СРСР 1991 року.

Таким чином, методологічний аналіз трансформації сучасної західної моделі світоустрою з позицій системного підходу (тобто позиції, яка враховує модифікацію основних принципів,

понять та цінностей класичної західної моделі світоустрою), дозволяє зробити деякі висновки та прогнози на майбутнє. Ситуація ж військових подій в Україні, як і уроки будь-якої війни, виявляє з усією повнотою ті соціальні тенденції, які тривають у державах так чи інакше задіяних у театрі військових дій.

Оскільки підтримка демократичних процесів та інститутів України має вже зараз вирішальне значення для долі українського народу та держави, яка мала би стати тим необхідним усім «маяком демократії» для сусідів по регіону та за його межами, необхідно чітко уявляти основи, на яких будуються західні ліберальні цінності. Але, на жаль, люди будь-яких політичних поглядів на теперішній час можуть говорити про кризу лібералізму та лібертаріанства, тому що вони бачать у світі і неоконсерватизм, і правий поворот, і розрив між елітами та народом, і різні політичні кризи. Тому стає очевидним, що для опису сучасного світу однієї ліберальної ідеї зовсім недостатньо.

Одне з ключових питань – питання про те, як співвідносяться лібералізм і демократія, якою мірою лібералізм передбачає демократію, а якою мірою ці речі розходяться один з одним – це драматична історія про те, як розлучаються один з одним лібералізм та демократія. На сьогоднішній день оптимістичних тенденцій у розвитку ліберального тренду не спостерігається. У світі до ідей лібералізму народні маси почали ставитися з великою часткою сумніву.

Основна програма лібералізму була виконана після Другої світової війни оскільки лібералізм заперечував якісь станові привілеї, пережитки колишнього феодального світу тощо, тобто ідеї лібералізму тріумфували в цей час. Ця тріумфальна хода здавалася вічною, і здавалося, що якийсь демократичний соціалізм скоро настане в Європі і на Заході, і всі інтелектуали так думали, за рідкісним винятком. Лібералізм повертається у вигляді неолибералізму в 70-х роках. Але він повертається як деякий реванш підприємницької еліти, як реванш буржуазії, і це вже неолибералізм, і це вже дуже відрізняється від того, що я щойно говорив, від ідей XIX століття.

З погляду неолибералізму взагалі свободи, які він закріплює за людиною: свобода вибирати владу, свобода смаку, свобода сексуальної орієнтації і так далі, свобода слова – все це випливає з базової, стартової, основної свободи – з свободи підприємництва, свободи «ринку». З погляду правих, людина – це насамперед представник своєї нації або релігії, з погляду лівих, людина – це творець, трудівник тощо. Що стосується лібералів, то тут людина – це передусім продавець.

У наш час ослаблення ліберального мейнстріму було пов'язане з економічною кризою 2008 року на Заході. Після тривалої світової економічної кризи та агресії Росії щодо Криму в Україні зріс попит на охоронну ідеологію. І в цьому сенсі аудиторія лібералізму дуже сильно скоротилася. І загалом від класичного лібералізму мало що залишилося в сучасному світі. Неможливість експорту лібералізму в країни «третього світу» пояснюється тим, що ці «несамоврядні території» породжують внутрішні війни, як це зараз відбувається у звільненому Іраку та майже звільненій Сирії. Біженці з Азії та Африки, втрачаючи віру в те, що можна в своїй країні досягти справедливості, свободи та безпеки, біжать на Захід, де панує неолиберальна політика. Але сам неолибералізм породжує економічну нерівність.

Неолибералізм виводить на ринок ті галузі, які ринком ніколи не були, які по вираженню професора Гарвардського університету, члена Американської академії мистецтв та наук – Майкла Сендела «не можна купити за гроші» [8], але тепер можливо, бо вони стають предметом ринку – це освіта, охорона здоров'я, особисті стосунки. Неолибералізм, що лежить в основі сучасної моделі «західного справедливого світоустрою», робить нас усіх підприємцями, змушує нас бачити в кожній людині тільки конкурента, і цим вирішує своє завдання виробництва підприємців.

Коли ми говоримо про кризу лібералізму, це криза саме політичного, а не економічного лібералізму. Політичний лібералізм потребує відродження. Тоді як економічний лібералізм, вирішуючи свої завдання, не вирішує жодні інші. І в цьому сенсі він, звісно, найближчим часом приречений на фундаментальне протистояння демократії. Тому що навіть життя людини з погляду економічного лібералізму – це послуга, яку ти маєш оплачувати, це товар, і в цьому сенсі воно саме по собі не гарантоване.

В умовах неоліберальної моделі гальмується і формування української ідентичності, але не тільки від «космополітизації, русифікації та загроз із Півночі», як про це говорить велика кількість експертів, а тому що ми забуваємо, що насамперед, існує три форми ідентичності політичної – це соціальна справедливість, це свобода особистості та це національний інтерес. Та на превеликий жаль, ми не маємо їх усі три. Ми завжди дві інші підкоряємо одній. А от для класичного лібералізму соціальна справедливість – це головна форма політичної ідентичності, свобода особистості – друга, а національний інтерес на третьому місці. Ось коли це буде так ієрархізовано, тоді можна буде говорити про свободу в понятті класичного лібералізму. А поки що ідея свободи, ідея природних прав людини перебувають у кризі. Влада ж капіталу є абсолютною, базовою та основною в сучасному світі, вона нічим не обмежена, і людина від неї нічим не захищена у неоліберальній моделі.

Висновки. 1. Три головні, класичні підстави західної моделі світу – це, по-перше, *ідея «veritas»*, тобто прагнення до істини і доказовості свого знання, по-друге, *ідея «justitia»* – справедливості і добродетельності в соціальних відношеннях, по-третє, *ідея «grazia»* – «божественного милосердя», віри та опори на Бога. 2. Світова ліберальна еліта стала фундатором цієї моделі ще з 16 сторіччя та зробила чимало зусиль для її поширення. 3. Однак в сучасний період розвитку західного світу на зміну цим класичним підставам ліберального світобачення прийшли ідеї *релятивізму, фрагментарного інструменталізму та світського гуманізму*, що насправді означає, що формується зовсім інша модель світоустрою. 4. Риси цієї нової моделі світоустрою ще тільки формуються. Це може бути вже щось інше в межах західної системи, в межах Сполучених штатів, але це вже не «європейські цінності» в класичному розумінні цього слова.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баумейстер А. О. Западна картина світу: завіса. Що далі? [Електронний ресурс]. Режим доступу <https://www.youtube.com/watch?v=tCbVMYeAnTE&t=340s>.
2. Фуко Мішель Дискурс та істина [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.intelros.ru/pdf/logos_02_2008/07.pdf.
3. Цуркан-Сайфуліна Ю. В. Правовий інструменталізм та зміст права. *Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку держави та права в умовах євроінтеграції*: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Одеса: Юридична література, 2016. С. 72-75.
4. Шумський І. К. Вестфальська система як виток новомодерної системи міжнародних відносин [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://inlawalmanac.mgu.od.ua/v23/12.pdf>
5. Баумейстер А. О. Тиранія архаїки та пошук нових ідей [Електронний ресурс]. Режим доступу <https://www.youtube.com/watch?v=4NxW4Z74Ucs&t=424s>
6. Шпенглер О. Занепад Європи. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://chtyvo.org.ua/authors/oswald_spengler
7. Thackeray, Frank. Events that changed Great Britain since 1689 (англ.). Greenwood Publishing Group, 2002. ISBN 0-313-31686-4.
8. Сендел Майкл. Чого неможливо купити за гроші. Моральні обмеження вільного ринку. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://loveread.ec/read_book.php?id=66292&p=1

REFERENCES

1. Baumejster A. O. (2024) Zapadna kartyna svity: zavisal Shcho dali? [The Western picture of the world: the curtain. What's next?]. available at: <https://www.youtube.com/watch?v=tCbVMYeAnTE&t=340s> (access date December 25, 2024) [in Ukrainian].
2. Fuko Mishel (2008) Diskurs ta istyna [Discourse and truth]. available at: http://www.intelros.ru/pdf/logos_02_2008/07.pdf. (access date January 15, 2025) [in Ukrainian].
3. Zurkan-Saifulina Y. V. (2016) "Pravovyi instrumentalizm ta zmist prava" "[Legal instrumentalism and the content of law], Materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii [Proceeding of the international scientific-practical Conference], Odessa: "Legal Literature", V1, pp. 72-75 [in Ukrainian].
4. Shumsky I. K. (2023) Westfalska systema jak vytok novomodernoi systemy mizhnarodnykh vidnisyn [The Westphalian system as the origin of the new modern system of international relations]. available at: <http://inlawalmanac.mgu.od.ua/v23/12.pdf> (access date January 27, 2025).

5. Baumejster A. O. (2024) Tyraniya archaiki ta poshuk novych idey [The tyranny of the archaic and the search for new ideas]. available at: <https://www.youtube.com/watch?v=4NxW4Z74Ucs&t=424s> (access date January 22, 2025) [in Ukrainian].

6. Shpengler O. (2020) Zanepad Yevropy idey [The Decline of Europe]. available at: https://chtyvo.org.ua/authors/oswald_spengler (access date January 29, 2025).

7. Thackeray, Frank. Events that changed Great Britain since 1689 (англ.).—Greenwood Publishing Group, 2002.—ISBN 0-313-31686-4.

8. Sendel M. (2025) Czogo nemozlyvo kupyty za grochy. Moralny обмеzenya vlnogo rynku [What cannot be bought with money. Moral limitations of the free market]. available at: http://loveread.ec/read_book.php?id=66292&p=1 (access date January 30, 2025) [in Ukrainian].

Yanushevich Irina Anatolyevna

candidate of Philosophical Sciences,
associate Professor of the Department of Philosophy,
History and Political Science
Odesa Polytechnic National University
1, Shevchenko avenue, Odesa, 65044, Ukraine

BASIC PRINCIPLES OF LIBERALISM AND THEIR TRANSFORMATION IN MODERN POLITICS

The urgency of the problem. With the collapse of the Soviet Union, the event won in the Cold War. It was then that the Western, neoliberal model of the world was universal and non -alternative. All world history has become understood as the spread of this model in all parts of the world. The Western model of the world is based on some philosophical grounds that have been formed over the millennia of the emergence of Western civilizations and belongs to the ancient Greek and ancient Roman postulates of ancient philosophy. In the end, these reasons formed the Western Worldview.

Thus, the article was set to analyze how modern views on the mentioned principles of the Western model of the world order; and accordingly, to predict where the arrow of human history moves, what prospects are open to us in the near future. The systematic analysis of the basic grounds for the liberal worldview allowed to draw some conclusions and, according to these conclusions, to obtain the following results: humanity lives in the turning point of history, and the epochality of today's historical period is that there is a transformation of major ideas and postulates on which "disciplinary Europe" was held. Now the idea of freedom, the idea of natural human rights are in crisis. The power of capital is absolute, basic and basic in the modern world, it is not limited, and a person from it is not protected in the neoliberal model. **Research methods.** According to the goal of the research and the tasks solved, the work used methods of description, analysis, search for similarities and illustration of analyzed concepts with subsequent generalization, hypotheses and their subsequent justification. At the final stage of the study to analyze the transformation of the basic principles and concepts of the neoliberal model of the world order, a system approach was used – in the version, which provides a parametric general theory of systems.

Key words: liberalism, neoliberalism, Western model of world order, decolonization, national identity, justice, democracy.